

Prijsuitreiking Marga Klompé Stichting 2007

Geachte dames en heren,

De Marga Klompé Stichting ontving dit jaar 23 projecten die voorgedragen werden voor de Marga Klompé Prijs. Dit is even veel als vorig jaar en net zoals vorig jaar waren alle projecten bewonderenswaardige initiatieven die de vrede, gerechtigheid en emancipatie bevorderen.

De adviesraad heeft alle inzendingen zorgvuldig bekeken, nadere informatie ingewonnen over verschillende projecten, en uitvoerig vergaderd om uit de vele inzendingen drie prijswinnaars te kiezen. Dit werk is gedaan door Mariette van Bavel, Marianne Schulte Kemna, Marja van Tilburg, Jan Timmermans en Jan Eerbeek en mijzelf. Ik kan u verzekeren dat dit geen gemakkelijke, maar wel een hartverwarmende klus was omdat wij in deze projecten zien dat zo veel mensen zich enorm inzetten voor hun medemensen. In overleg met het bestuur van de Marga Klompé Stichting is de finale keuze voor de prijswinnaars tot stand gekomen. Het zijn: Stichting Ontmoeting Buitenlandse Vrouwen, M25, en Migranten in Mokum.

Deze projecten draaien alle drie om integratie en participatie, om initiatieven waarin vreemdelingen en marginalen daadwerkelijk als leden van onze samenleving worden erkend.

Er is de laatste tijd nogal wat commotie geweest over de vraag wat dan wel is, 'onze samenleving'.

De uitspraak van prinses Maxima dat *de* Nederlandse identiteit niet bestaat is haar niet in dank afgenomen. Toch benadrukte zij juist dat de titel van het WRR-rapport 'Identificatie met Nederland' zo gelukkig gekozen is omdat hierin tot uitdrukking komt dat identificatie een activiteit is waar wij allemaal werk van moeten maken. Het woord 'identificatie' verwijst immers direct naar het *werkwoord* identificeren, en hier meer precies naar het werkwoord 'zich identificeren met'.

Het is anders gesteld met de term 'de Nederlandse identiteit'. Deze term bestaat uit naamwoorden, woorden die dingen benoemen. Naamwoorden worden gebruikt om specifieke bepalingen van de dingen te maken, zodat ze ook in categorieën ingedeeld kunnen worden.

Dit geldt ook voor de term ‘de Nederlandse identiteit’: deze betekent dat de Nederlandse identiteit een eigenschap is op grond waarvan je wel of niet bij Nederland hoort.

De commotie van de laatste weken wijst dus op twee verschillende manieren van denken over de Nederlandse samenleving. De eerste draait om het werkwoord zich identificeren met, de tweede draait om het naamwoord identiteit; de eerste om iets wat we doen of niet doen, de tweede om iets wat we hebben of niet hebben – en beide zijn betrokken op Nederland.

De direct volgende vraag lijkt nu te zijn: wat is Nederland? – want daar gaat het dus in beide gevallen om. Toch wil ik die vraag maar even laten voor wat ze is, en met u een filosofisch uitstapje maken naar de hoge middeleeuwen, naar het denken van de H. Thomas van Aquino.

Dat werkt heel verfrissend, omdat Thomas zich niet direct bekommert om nationale identiteiten en culturele identificatieprocessen. Zijn onverschilligheid daarvoor is niet te verklaren uit de feitelijke omstandigheid dat er in de 13^e eeuw nog geen nationale staten waren, want er bestonden wel allerlei politieke verbanden die als een soort staat functioneerden. Zijn desinteresse in nationale, etnische, culturele identiteiten en identificaties heeft wel alles te maken met de wijze waarop hij prioriteiten stelt.

Voor Thomas geldt dat de politieke en sociale kwesties eerst en vooral begrepen moeten worden vanuit het principiële inzicht dat mensen, alle mensen, van Godswege natuurlijk georiënteerd zijn op het goede leven. Voor het menselijk samenleven impliceert dit dat het *bonum commune* hun eigenlijke, gemeenschappelijke doel is. Dit doel vergt iets van de mensen, het vraagt van mensen dat zij metterdaad werk maken van vrede en gerechtigheid.

Voor de gerechtigheid geeft Thomas nader aan wat dat werk meer concreet inhoudt: gerechtigheid, zo schrijft hij, is het werken aan de relatie tot de ander zodat een soort gelijkheid tot stand gebracht wordt. Gerechtigheid is werken aan gelijkheid tussen mensen. De werken van gerechtigheid zijn hard nodig, omdat er in de feitelijke relaties van concrete mensen voortdurend ongelijkheden ontstaan; onevenredigheden in bezittingen, in status en macht, in opvattingen en in gedragingen. De gerechtigheid vereist dat wij die ongelijkheden aanpakken en ombuigen naar een soort gelijkheid. Anders geformuleerd, we moeten de intermenselijke verhoudingen maken tot verbanden waardoor een evenwichtige gemeenschap ontstaat.

Hieruit volgt dat we niet op de goede weg zijn als we de eigen, aparte, exclusieve identiteit benadrukken; en we raken zelfs op het verkeerde pad als we aan nationale, etnische of culturele identiteiten de voorrang geven ten koste van de gerechtigheid.

Thomas' katholiek-christelijke filosofie is uiterst relevant voor de hedendaagse discussies over onze identiteit. Hij benadrukt dat wij eerst en vooral moeten stilstaan bij de vraag wat wij eigenlijk *zijn*. We hoeven daar niet lang bij stil te staan of diep over na te denken, want het antwoord ligt klaar aan de oppervlakte, het is evident voor ons allemaal: wij *zijn* mensen. Het eerste dat telt voor ons is dat wij er zijn, bestaan, leven als mensen – niet als beesten, niet als goden. Deze eerste evidentie van onze *bestaansidentiteit* impliceert direct dat het samen leven van ons mensen in het teken gesteld is van de gerechtigheid, van de morele eis werk te maken van gelijkheid. Wat wij *zijn*, verplicht ons dus tot *doen*. Het *hebben* van paspoortidentiteiten, nationale identiteiten, etnische of culturele of regionale identiteiten is in dit perspectief een secundaire aangelegenheid.

Deze kleine filosofische omweg helpt ons, hoop ik, bij toekomstige discussies over de Nederlandse identiteit. Het helpt ons in ieder geval vandaag, hier en nu, bij de overwegingen waarom de drie prijswinnende projecten de Marga Klompé Prijzen verdienen. De drie projecten draaien om integratie en participatie, zo zeiden we. De projecten hebben betrekking op vreemdelingen en marginalen in onze samenleving. Maar wat is nu het prijzenswaardige van deze projecten? Zijn ze te prijzen omdat ze een middel zijn waardoor de sociale cohesie van de Nederlandse staat en maatschappij bevorderd wordt? Omdat ze politiek en maatschappelijk nuttig zijn? Omdat ze helpen trots te worden op Nederland? Het antwoord is ja, om deze redenen van politieke nuttigheid zijn deze projecten zeker te prijzen. Maar dit antwoord is niet volledig, en het is nog geen goed antwoord. De morele reden waarom de projecten de Marga Klompé prijs verdienen is dat ze alle drie getuigen van ethisch doen, van morele actie, vanuit het besef dat wij allen mensen zijn. De drie projecten zijn goede voorbeelden van werken van gerechtigheid.

Het eerste project: Stichting Ontmoeting Buitenlandse Vrouwen.

Deze Stichting biedt taallessen aan buitenlandse vrouwen, individueel thuis, of buitenshuis in een groep. Bij de thuislessen krijgen de vrouwen gedurende een half jaar tot een jaar wekelijks les van een Nederlands sprekende vrijwilligster. Er wordt lesgegeven aan de hand van onderwerpen uit de directe belevingswereld, vaak rond kwesties van gezondheid, onderwijs en opvoeding. De thuislessen en de groepslessen zijn bedoeld voor wie de stap naar de reguliere educatie te groot is. Een nevendoeleling van de taallessen is het contact tussen westerse en niet-westerse vrouwen.

De Stichting werkt in Den Haag. Er worden heel veel vrouwen bereikt, in 2005 waren dat er 670; en dit is mogelijk dank zij de inzet van 12 beroepskrachten en 260 vrijwilligers. De stichting is verder actief in bredere netwerken, bijvoorbeeld contacten met zusterstichtingen worden in Amsterdam en Utrecht worden onderhouden.

Dit project is dus niet uniek. Maar het is een heel goed project, dat al bijna 30 jaar bestaat en als voorbeeld voor andere thuislesorganisaties geldt. Het project helpt om ongelijkheden tussen Nederlandssprekenden en niet-Nederlandssprekenden te verminderen en is in die zin duidelijk een werk van gerechtigheid. In bredere zin is het dat ook, omdat het bijdraagt aan de emancipatie van vele vrouwen, van de vrouwen die de lessen nemen en natuurlijk ook van de vrouwen die de lessen geven. Het is, zoals een van de leden van de adviesraad het formuleerde: een typisch Marga Klompé-project vanwege de emancipatie van vrouwen en vanwege het werk aan de onderzijde van de samenleving – en verdient daarom een prijs. (overhandiging van prijs door de voorzitter van de Marga Klompé Stichting aan mevrouw Nel de Hoog, bestuurslid en vrijwilligster van OBV.)

Het tweede project M25 , ‘Grenzen verleggen’.

M25 is de naam van een groep vrijwilligers die olv diaken Hans van Bemmel het project ‘grenzen verleggen’ opzetten in 2003, in Delft. Dit project behelst dat jongeren tussen 13 en 17 jaar concrete diaconale activiteiten opzetten en uitvoeren. Voorbeelden hiervan zijn het haloweenfeest met mensen met een verstandelijke beperking, vieringen met daklozen en verslaafden die van een liturgie van de straat overgaan in eten met een feestelijk tintje. Het is een klein project, waarbij ongeveer 30 jongeren betrokken zijn. Maar het is wel een voorbeeldproject dat in andere steden navolging krijgt binnen het bisdom Rotterdam, en geleidelijk aan ook elders in het land.

In de adviesraad werd over dit project gezegd: ‘Zeer zinvol aan dit project vind ik dat jongeren ondersteuning krijgen bij het verder willen kijken dan de eigen situatie – iets wat juist zo kenmerkend is voor deze leeftijdsgroep. ...Het is gericht op iets doen. De aanpak is fris en reeel. Er wordt gewerkt aan een basis van solidariteit’.

En zo is het. Opvallend is dat het christelijk geloof en in het bijzonder de franciscaanse spiritualiteit uitdrukkelijk meespelen voor de jongeren die dit werk van gerechtigheid doen. Ook dit is een echt Marga Klompé project dat wij graag met de prijs willen honoreren. (overhandiging van de prijs aan de hele groep jongeren.)

Het derde project, Migranten in Mokum.

Het derde project dat vandaag de Mkprijs krijgt is van studieuze aard. 4 jonge studenten van de Vrije Universiteit hebben in het kader van het 125jarig bestaan van de universiteit een onderzoek gedaan naar de christenmigranten in Amsterdam. Hun onderzoeksresultaten hebben ze uitgewerkt tot het boek Migranten in Mokum, dat in 2006 aan is verschenen. Het boek is heel informatief: er zijn ca. 800.000 christenmigranten in Nederland, een groep die qua aantal dus niet veel kleiner is dan de groep moslims. Toch krijgen de christenmigranten en hun kerken nauwelijks aandacht in de media, en dat is een van de oorzaken van de eenzijdigheden in de discussies over integratie in de Nederlandse samenleving.

In dit boek wordt de betekenis van de migrantenkerken voor de migranten en voor de samenleving als geheel duidelijk gemaakt. In deze studie komt ook heel mooi naar voren hoe de benadering van integratie langs de lijnen van etnische, nationale en culturele identiteiten eerder negatief dan positief kan uitpakken. En opmerkelijk zijn de suggesties die gedaan worden om de relatie tussen de Aziatische kerken en de Nederlandse samenleving beter te ontwikkelen. Het zijn suggesties die misschien ook breder kunnen gelden, namelijk: Organiseer een migrantenkerkendag; onderhoud via bijbelstudie of diaconale projecten contacten met andere christelijke kerken, en met katholieke parochies zo voeg ik maar toe; publiceer wetenschappelijke artikelen in erkende theologische tijdschriften.

Dit zijn waardevolle suggesties, en wij hopen dat ze door velen overgenomen zullen worden. Dat het onderzoek en het boek nog verdere doorwerkingen hebben in volgende onderzoeksprojecten, zal straks nog wel uitgelegd worden. Het belang van deze studie willen wij graag onderstrepen met de Marga Klompé prijs. (overhandiging van de prijs aan Sjoukje Wartena, een van de vier onderzoekers en auteurs).

Edith Brugmans

Nijmegen, 26 oktober 2007

